

Wijkacademie Opvoeden

Interventiebeschrijving

Augustus 2019

Het werkblad (versie mei 2015) dat gebruikt is voor het maken van deze interventiebeschrijving, is een gezamenlijk werkblad van de volgende organisaties:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Nederlands
Centrum
Jeugdgezondheid

Vilans

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Trimbos
instituut

Nederlands
Jeugdinstituut

kenniscentrum
sport

Colofon

Ontwikkelaar / licentiehouder van de interventie

Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP)

info@stichtingbmp.nl

020 428 27 28

www.wijkacademieopvoeden.nl

Contactpersoon

Saskia Moerbeek

moerbeek@stichtingbmp.nl

020 428 27 28

Referentie in verband met publicatie

Saskia Moerbeek en Margreth Hoek

Wijkacademie Opvoeden

Databank Effectieve sociale interventies

Utrecht, Movisie

Augustus 2019

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Samenvatting Wijkacademie Opvoeden.....	4
1. Uitgebreide beschrijving van de interventie.....	6
1.1 Doelgroep	6
1.2 Doel.....	7
1.3 Aanpak.....	9
2. Uitvoering.....	11
3. Onderbouwing	14
4. Onderzoek	18
4.1 Onderzoek naar de uitvoering	18
4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten	22
4.3 Praktijkvoorbeeld	24
5. Samenvatting Werkzame elementen	26
6. Aangehaalde literatuur.....	27

Samenvatting Wijkacademie Opvoeden

Korte samenvatting van de interventie

De Wijkacademie Opvoeden is een project van drie tot vier jaar op buurt- of wijkniveau. Een kerngroep van 12-14 ouders van verschillende leeftijden en achtergronden komt eens per drie weken bijeen. De groep bespreekt op basis van eigen verhalen, aan de hand van heldere startvragen, welke opvoedthema's belangrijk zijn voor henzelf en voor de wijk. Vervolgens bedenkt de groep creatieve programma's en producten om die thema's in de wijk bespreekbaar te maken. Daarbij wordt samengewerkt met andere ouders en organisaties uit de wijk. Per jaar bereikt de Wijkacademie minimaal 200 andere ouders en wordt er met tenminste drie organisaties samengewerkt. De Wijkacademie kent een gefaseerd programma met verschillende werkvormen, onderbouwd met een eigen programmatheorie. Na drie tot vier jaar zijn kerngroepleden duidelijk mondiger en zelfverzekerder, is het in de wijk makkelijker om over opvoeden te praten, hebben ouders en professionals nieuwe inzichten opgedaan en hebben ouders steunende netwerken ontwikkeld.

Doelgroep

Ouders van verschillende culturele achtergronden en leeftijden die in multiculturele wijk wonen en die van – en met elkaar willen leren wat opvoeden in deze tijd inhoudt. De Wijkacademie kent een kerngroep uit leden van de doelgroep die regelmatig bijeenkomt.

Doel

1. Ouders hebben het vermogen (competenties en zelfvertrouwen) om met anderen verbindingen aan te gaan die ondersteunend zijn bij de opvoeding.
2. Er zijn structuren in de wijk die ouders faciliteren in het aangaan van verbindingen met anderen.

Aanpak

De Wijkacademie Opvoeden kent een gefaseerd programma. Twee begeleiders zijn verantwoordelijk voor het proces. Op inhoudsniveau zijn zij gelijkwaardig aan de ouders. Per bijeenkomst kiezen ze een duidelijke startvraag en een passende werkvorm. De nadruk ligt op het vertellen over eigen ervaringen. Thema's en producten worden gezamenlijk bepaald.

Materiaal

De volgende materialen zijn beschikbaar.

- website
- handboek
- cursus van tien dagdelen voor professionals
- cursusboek
- programmatheorie
- cursus van twee dagen voor ouders uit de kerngroepen en professionals
- procesevaluatie.

Ook zijn er:

- voorbeelden van werkvormen
- zes deelprogramma's op thema's
- producten van diverse Wijkacademies
- voortgangsverslagen
- publicaties.

Onderzoek

- Voor de programmatheorie is literatuuronderzoek gedaan en zijn professionals en ouders geïnterviewd (Maria Jonker Onderzoek & Advies, begeleidingscommissie Micha de Winter en Mariëtte de Haan, Universiteit van Utrecht, 2015).
- In Rotterdam zijn ouders geïnterviewd en zijn bijeenkomsten geobserveerd (Fatma Gümüşşoy, masterstudent Hogeschool Rotterdam, 2017)
- Literatuuronderzoek/internetsearch en interviews, vergelijking van drie verschillende instrumenten om de kracht van ouders te versterken via het stimuleren van het onderlinge gesprek en onderlinge steunstructuren (Verwey Jonker Instituut, 2017).
- Onderzoek onder 12 professionals die Wijkacademies begeleiden/begeleid hebben (studenten HU, 2018).
- Actieonderzoek naar de pilots Weerbaar Opvoeden van het ministerie SZW. Door KIS, Utrecht 2019

1. Uitgebreide beschrijving van de interventie

1.1 Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

De doelgroep bestaat uit ouders van verschillende culturele achtergronden en leeftijden die in een multiculturele wijken wonen en die behoefte hebben aan uitwisseling over vragen als: waartoe voeden we op? Wat voor ouder wil ik zijn? Hoe breng ik (voor mij) belangrijke opvoedwaarden over? En hoe breng ik wat ik belangrijk vind in praktijk? In de praktijk gaat het vaak om ouders met een migratie-achtergrond.

Kerngroep

Uit de uiteindelijke doelgroep wordt per wijk een kerngroep gevormd van 12 tot 14 ouders. De kerngroepleden leren van elkaar, benoemen belangrijke opvoedthema's en ontwikkelen creatieve programma's om die thema's in de wijk bespreekbaar te maken en andere ouders te bereiken. De groep bereikt ook professionals en beleidsmakers.

Selectie van doelgroepen

Ouders worden geworven door ze op straat en op schoolpleinen aan te spreken, door zelforganisaties te benaderen en door professionals te vragen in hun netwerk te kijken. De kerngroep is geen representatieve groep. De ouders nemen op persoonlijke titel deel. De keuze of het om een gemengde groep gaat of om een groep met alleen vaders of alleen moeders wordt door de begeleiders gemaakt. Elke groep is divers van samenstelling qua leeftijd en culturele achtergrond. Motivatie om mee te doen en bereidheid naar anderen te luisteren zijn belangrijke selectiecriteria. In de wijk worden ouders en jongeren bereikt die zich aangesproken voelen door een bepaald thema (zoals armoede en opvoeden, of social media en opvoeden) en/of persoonlijk door kerngroepleden, begeleiders en samenwerkingspartners worden uitgenodigd. Soms worden er speciale wijkkranten over een thema gemaakt die breed verspreid worden of worden flyers gedrukt voor een bepaalde bijeenkomst of (theater)voorstelling die door de kerngroep gemaakt wordt. Professionals waar de Wijkacademie zich op richt zijn o.a. opvoedondersteuners, deskundigen rond een bepaald thema en beleidsmakers. Contra-indicaties voor de kerngroep zijn: een hulpvraag waarvoor professionele hulp nodig is (dan wordt actief doorverwezen) en/of niet kunnen samenwerken (zie onder Inhoud aanpak, werving). Voor de deelname aan gesprekken van de Wijkacademie in de wijk zijn er geen contra-indicaties. Waar nodig kunnen mensen elkaar helpen met vertalen.

Betrokkenheid doelgroep

Het concept van de Wijkacademie Opvoeden is, op verzoek van ouders, ontwikkeld in samenspraak met de Landelijke Oudergroep van een eerder project van Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP): *Opvoeden is een gesprek*. Hierin is door middel van experimenten in diverse wijken verkend of ouders en jongeren met anderen over opvoeden wilden praten en wat dan belangrijke onderwerpen zijn. De Landelijke Oudergroep bestond uit ouders van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Antilliaanse komaf. De Landelijke Oudergroep ziet de Wijkacademie Opvoeden als een instrument voor alle ouders die breder over opvoedvraagstukken willen spreken en als instrument om ook autochtone ouders te bereiken. Er is gestart met drie experimentele Wijkacademies, in Amsterdam-Oost, Haarlem Schalkwijk en de Haagse Schilderswijk. Ouders vertelden daarin hun verhalen, bepaalden de thema's en bedachten de wijkprogramma's. De betrokkenheid van ouders is een geïntegreerd onderdeel van de interventie.

1.2 Doel

Hoofddoel

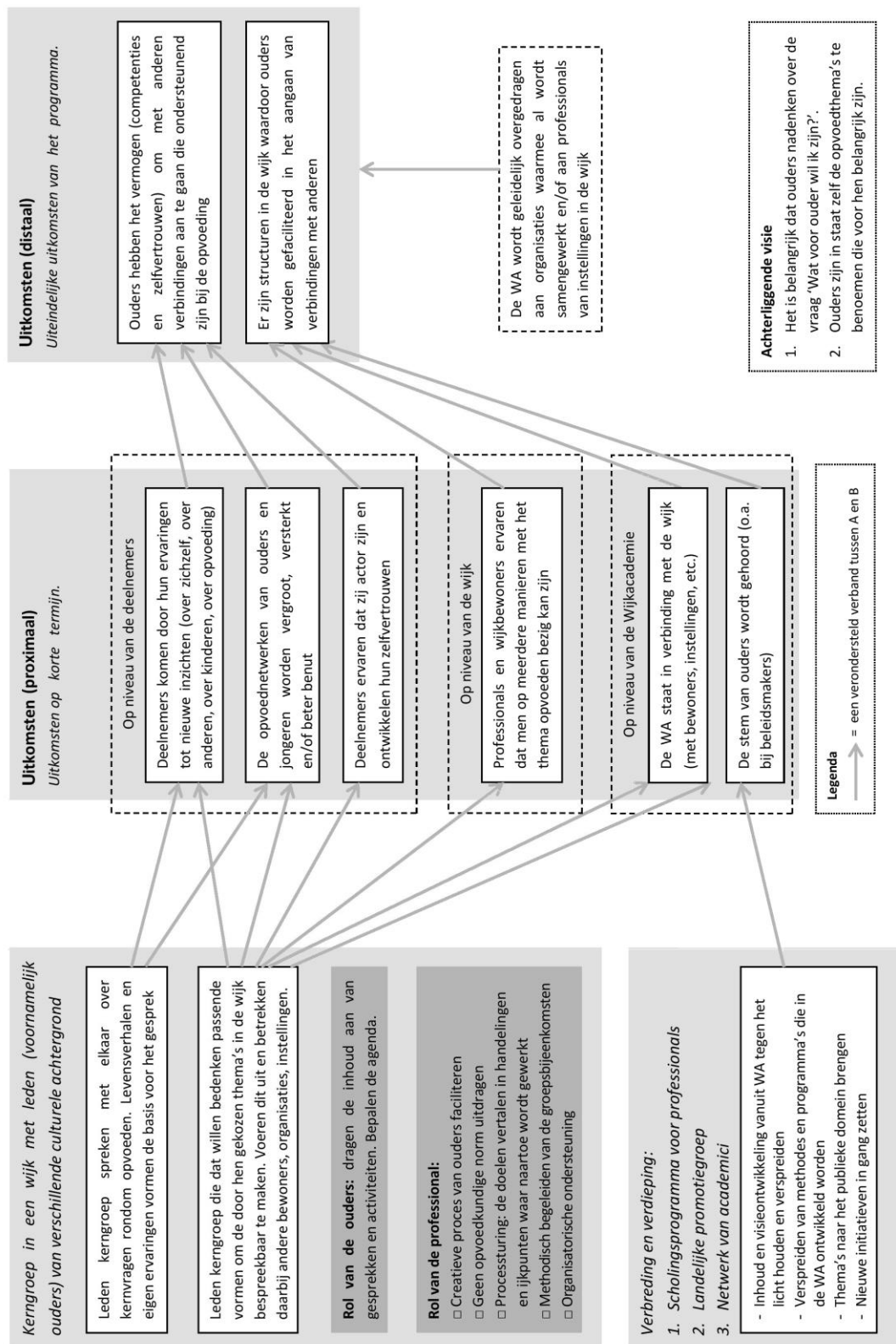
1. Ouders hebben het vermogen (competenties en zelfvertrouwen) om met anderen verbindingen aan te gaan die ondersteunend zijn bij de opvoeding.
2. Er zijn structuren in de wijk die ouders faciliteren in het aangaan van verbindingen met anderen.

Subdoelen

1. Deelnemers komen door hun ervaringen tot nieuwe inzichten - over zichzelf, hun kinderen en opvoeding.
2. Zij gaan verbindingen aan met andere ouders en versterken hun competenties .
3. Hun opvoednetwerken en hun zelfvertrouwen worden vergroot .
4. De Wijkacademie draagt bij aan empowerment en het leerproces van ouders.
5. De WA staat in verbinding met de wijk (bewoners, instellingen e.d.)
6. De stem van ouders wordt gehoord (beleidsmakers)

Zie ook figuur 1.

Figuur 1. Logic model Wijkacademie Opvoeden

1.3 Aanpak

Opzet van de interventie

In de Wijkacademie Opvoeden leren ouders van elkaar. Het programma van een WA duurt 3 tot 4 jaar. Na een intensieve wervingsperiode met persoonlijke kennismakingsgesprekken, start het programma met circa 6 bijeenkomsten waarin een kerngroep van 12 tot 14 ouders aan de hand van omschreven werkvormen kennismaakt en verkent wat men belangrijk vindt bij het opvoeden. In de 5de/6de bijeenkomst worden de thema's benoemd die tijdens de gesprekken naar boven zijn gekomen. Met steun van de begeleiders bedenkt de groep een creatief programma om een eerste thema bespreekbaar te maken in de wijk (een combinatie van verschillende activiteiten als theater, film, wijkkrant, buurtfestijn e.d.). Er wordt ongeveer een half jaar aan dit thema gewerkt. Daarna wordt een volgend thema opgepakt. Tussentijds blijft er aandacht voor verdiepende verhalen. De kerngroep kan ook ervaringsdeskundigen of experts uitnodigen. Met de wijkgerichte activiteiten wordt een buitenkring van circa 200 ouders bereikt die actief meepraat over de thema's (per jaar). Sommige buitenkringouders gaan als vrijwilliger meewerken aan de uitvoering van nieuwe activiteiten. Via de wijkkranten, filmpjes e.d. worden nog meer ouders bereikt. In een wijk kunnen meerdere wijkacademies bestaan. De begeleiders hebben verschillende rollen: o.a. gespreksleider, ondersteuner bij programmaontwikkeling, verslaglegger en producent van wijkactiviteiten.

Inhoud van de interventie

Werving (duur twee tot vier maanden)

De eerste stap is de werving van de kerngroepleden. Zij worden niet geworven op grond van problemen, maar omdat ze het belangrijk vinden hun ervaringen rond opvoeden met anderen te delen, van anderen te leren en iets voor de wijk te betekenen. De werving vindt plaats door mensen persoonlijk aan te spreken. Dit gebeurt in ouderkamers op scholen, bij voorlichtingsbijeenkomsten van anderen, op straat, bij taallessen, in speeltuinen en dergelijke. Er wordt eerst gevraagd naar de ervaring als opvoeder. Pas als mensen wat verteld hebben, volgt de uitnodiging om een keer bij de kerngroep te komen kijken. Belangrijk is meteen te laten merken dat de belangstellenden gehoord en gezien worden. Afhankelijk van de inschatting van de begeleider voert deze voor of meteen na deze eerste bijeenkomst met de kerngroep een kennismakingsgesprek met de ouder waarin wederzijdse verwachtingen worden besproken en eventuele contra-indicaties aan bod komen.

In principe doen kerngroepleden voor minimaal twee jaar mee, maar ze hoeven dat niet meteen uit te spreken. Er wordt hen ook gevraagd of ze anderen kennen die mee zouden kunnen doen. Ter ondersteuning van de werving wordt een eenvoudige folder gemaakt met het doel van de Wijkacademie en de contactgegevens. Deze folder is vooral belangrijk om organisaties en instellingen in de wijk te informeren over het initiatief, zodat ze later als samenwerkingspartner kunnen fungeren en om ze te vragen om zich heen te kijken naar geschikte kerngroepleden. Ook geeft de folder potentiële kerngroepleden het idee dat het een serieus initiatief is. Als de groep eenmaal bestaat, werken kerngroepen met een groepsapp om elkaar te informeren en te herinneren aan de volgende bijeenkomst.

Eerste half jaar

Het eerste half jaar is gericht op de volgende doelen.

1. Deelnemers laten ervaren dat hun verhalen er toe doen
2. De groep tot een groep te maken; de leden vertrouwen en steunen elkaar
3. Het onderwerp opvoeden inhoudelijk uitdiepen door het delen van verhalen over vroeger (hoe ben je zelf opgevoed?), over het heden (wat gaat goed en wat vind je soms lastig als ouder?) en over toekomstverwachtingen van de kinderen en jezelf (waar sta je over vijf of tien jaar?).
4. De eigen netwerken en de sociale infrastructuur in de wijk in kaart brengen.
5. Thema's uit de gedeelde verhalen benoemen om ze in creatieve programma's aan de orde te kunnen stellen.

Aanpak per thema (elk thema circa een half jaar)

Wanneer een thema is gekozen om verder uit te werken, wordt dit in een drietal bijeenkomsten uitgediept. Soms kan het in twee bijeenkomsten, als er in het eerste half jaar al veel over dit thema is gesproken. Het verdiepen gebeurt aan de hand van passende startvragen per bijeenkomst. Deze startvragen worden door

de begeleiders bedacht op basis van wat eerder besproken is. Bij de startvragen worden werkvormen gezocht om het gesprek te bevorderen. Bijvoorbeeld rollenspel, elkaar interviewen in tweetallen, een tekening maken, antwoorden voor jezelf eerst in steekwoorden op een kaartje schrijven, voordat iedereen aan het woord komt, et cetera (zie Handboek Wijkacademie Opvoeden). Aan het einde van de derde bijeenkomst is er een koppeling gemaakt tussen de inhoudelijke uitkomsten van de groepsverkenningen en de creatieve aanpak die eerder in grote lijnen is bedacht. Dus: als er voor theater wordt gekozen, is duidelijk wat er in het theaterstuk naar voren wordt gebracht en wat het gewenste effect op het publiek is. Terwijl de inhoudelijke discussies worden gevoerd, zijn de begeleiders al bezig om passende docenten, redacteuren, regisseurs of andere mensen te regelen die de groep professioneel kunnen ondersteunen bij het uitvoeren van hun programma of het maken van het product. Ook werven begeleiders die langzamerhand de rol van producent op zich nemen, samen met kerngroepleden, andere ouders uit de wijk die mee willen helpen om het programma te realiseren (bijvoorbeeld meespelen in het theaterstuk of een festival organiseren).

Zodra de plannen concreet zijn met data en locaties zorgen de begeleiders, met steun van de kerngroepleden, voor actieve werving van publiek/deelnemers via *social media*, *flyers* en dergelijke. Met sommige producten (een *glossy magazine*, of een speciale wijkkant) bereiken de kerngroepen meer dan 1000 andere mensen in de wijk. Bij andere activiteiten, zoals speciale conferenties, leesclubs voor kinderen en theatervoorstellingen, varieert dit aantal tussen de 30 en 200.

Wanneer het programma is uitgevoerd of het product is gemaakt, pakt de kerngroep een nieuw thema bij de kop. Het kan ook zijn dat de groep besluit dat het thema nog niet klaar is en dat men het wil voortzetten in een vervolgprogramma.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van thema's uit verschillende Wijkacademies Opvoeden.

- Opvoeden en onderwijs.
- Opvoeden in armoede
- Omgaan met discriminatie en racisme in de opvoeding
- Liefdevol opvoeden
- Ouderbetrokkenheid wat is dat?
- Islam en opvoeden
- Vaderschap
- Leren loslaten (over migratie en opvoeden)
- Wie voedt wie op?
- Beeldvorming over jongeren
- Mediawijsheid voor ouders en kinderen.

Voorbeelden van programma's en producten voor wijken en groepen zijn:

- Conferentie Opvoeden en onderwijs door ouders voor ouders, met professionals in een luisterende rol
- Liefdevol Opvoeden Festijn
- Glossy Magazine Youth in Oost (+ publieke lancering)
- Theaterstuk: Een dag uit het leven van een moeder (voor ouders en leerkrachten van een basisschool)
- Tentoonstelling en boekje: Dromen van kinderen, op een vmbo-school en een basisschool, met gesprekken eromheen.
- Leesclub voor kinderen georganiseerd door moeders (iedere woensdagmiddag)
- Huiswerkklas voor kinderen georganiseerd door moeders in samenwerking met studenten
- Diverse filmpjes over: vaderschap, ouderbetrokkenheid, social media, et cetera
- Diverse spellen, zoals het spel Just Like You (over diversiteit) en het spel Spelend Money Wise over armoede en omgaan met geld
- Opvoedtheater (optredens in de week van de Opvoeding, op Internationale Vrouwendag, op conferenties, et cetera).

Zie ook www.wijkacademieopvoeden.nl en Handboek Wijkacademie Opvoeden.

2. Uitvoering

Materialen

Materialen die vrij of tegen betaling verkrijgbaar zijn via www.wijkacademieopvoeden.nl:

- Folders
- 5 Voortgangsberichten over de periode 2013 tot 2018
- Filmpjes gemaakt door ouders, jongeren en professionals over thema's Wijkacademies en landelijke conferenties
- Publicatie "Programmatheorie De Wijkacademie Opvoeden", van Maria Jonker Onderzoek
- Voorbeeld projectopzet (voor organisaties en gemeentes)
- Voorbeeld begroting (voor organisaties en gemeentes)
- Publicatie "Ik vind het zielig als mijn vriendjes niet naar het paradijs gaan, Opvoedvraagstukken van islamitische ouders in een Nederlands context" (Voorbeeld hoe thema's in een groep besproken worden).

Materialen alleen voor professionals die de cursus volgen:

- Handboek Wijkacademie Opvoeden met o.a.
 - Theoretische kader (methode Opvoeden is een gesprek)
 - Programma eerste half jaar
 - Belangrijke begrippen
 - Werkvormen
 - Voorbeelden van thema's, programma's en producten
 - Voorbeelden van evaluatievragen
- Cursusboek voor professionals die een Wijkacademie willen opzetten of die de methode Opvoeden is een gesprek in hun reguliere werk willen integreren.

Locatie en type organisatie

Een Wijkacademie Opvoeden kan in elke multiculturele wijk worden opgezet. Of dit gebeurt, hangt af van het enthousiasme van professionals die de Wijkacademie willen opzetten en begeleiden en van de gemeente die het vaak (deels) financiert. Het aantal wijkacademies (17 in Nederland in 2017 en één in België) is min of meer organisch gegroeid. Het initiatief komt meestal van een professional al dan niet in overleg met enkele ouders. De ervaring leert dat kleine in de wijken gewortelde organisaties eventueel in samenwerking met bevlogen zzp-ers die opgeleid zijn als opbouwwerker, procesbegeleiders van groepen en pedagogen die *community-based* werken, de beste garantie voor continuïteit zijn. Voorbeelden zijn Dreamsupport in Amsterdam-Oost, LotusandTulip in Amsterdam-Zuidoost en Stichting De Verbinding in Rotterdam. Grotere welzijnsorganisaties hebben vaker te maken met beperkingen qua ureninzet, managementdirectieven die niet aansluiten bij de werkwijze en met wisselingen in personeel. Toch zijn er zeker ook welzijnsorganisaties die erin slagen een Wijkacademie Opvoeden op te zetten en draaiend te houden, bijvoorbeeld Libertas Leiden en Haarlem Effect.

Een Wijkacademie heeft geen eigen locatie, maar maakt gebruik van bestaande locaties. Dit kan een buurthuis zijn, een zaaltje in een verzorgingshuis, een ouderkamer van een school en dergelijke. Het is wel handig als de ruimte rustig is en een beetje gezellig.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De begeleiders of ondersteuners van een Wijkacademie Opvoeden hebben meerdere rollen: methodisch begeleider van groepsgesprekken, processtuurer (langere termijn), inhoudsontwikkelaar (thema's en de beschrijving daarvan), programmaontwikkelaar en producent. Deze rollen zijn gekoppeld aan de volgende acht programma-elementen.

1. Werken vanuit het perspectief van ouders en jongeren
2. Werken op basis van verhalen over persoonlijke ervaringen
3. Programmatisch werken
4. Integraal werken – inhoudsontwikkeling met de groep
5. *Community based* werken – samenwerken met de wijk
6. Groepen begeleiden zonder de regie over te nemen

7. Stimuleren van de individuele ontwikkeling van de groepsleden
8. Naar buiten treden als Wijkacademie Opvoeden.

Het kunnen werken met divers samengestelde groepen en cultuursensitief handelen zijn vereisten. Er is niet echt een opleiding voor dit soort werk. Omdat het veelzijdig en multidisciplinair is, een zekere mate van abstract denkvermogen vraagt (thema's kunnen herkennen) én een gedegen bewustzijn van actuele maatschappelijke ontwikkelingen, is een hbo- of universitaire opleiding het meest geschikt. Maar er zijn ook in de praktijk geschoolde mbo-ers die een Wijkacademie kunnen opzetten. Omdat een Wijkacademie door twee personen begeleid wordt, kan er ook een verdeling van competenties plaatsvinden.

Kwaliteitsbewaking

Professionals die een Wijkacademie gaan starten zijn verplicht eerst een cursus te volgen. Deze cursus bestaat uit twee delen: een online deel dat via de Movisie Academy wordt aangeboden en een praktijkdeel waarvoor de deelnemers in een groep gedurende vijf dagdelen bijeenkomen en het geleerde met elkaar oefenen. Voor het volgen van deze cursussen worden kosten in rekening gebracht.

In de online cursus komen de theorie, de methode, de aanpak en de principes van de groepsbegeleiding aan de orde. In het praktijk deel wordt geoefend met verschillende werkvormen, wordt de koppeling met de theorie vanuit de ervaring daarmee gemaakt en wordt ingegaan op de werving van deelnemers.

Deelnemers die beide cursusdelen met succes hebben afgerond krijgen de beschikking over het Handboek Wijkacademie Opvoeden, het cursusboek en een inlogcode voor het besloten deel van de website wijkacademieopvoeden.nl. Ook ontvangen zij een certificaat waaruit blijkt dat ze in staat zijn een Wijkacademie te begeleiden.

Als vervolg op de cursus worden (verplichte) halfjaarlijkse intervisiebijeenkomsten georganiseerd voor professionals die een Wijkacademie begeleiden. Daarin worden belangrijke praktijkvragen besproken, wordt getoetst of de professionals de basiselementen in praktijk brengen en wordt besproken hoe de uitkomsten van evaluaties door de groepen zelf en van evaluatie-onderzoeken door externe partijen, tot kwaliteitsverbetering kunnen leiden. Voorstellen tot kwaliteitsverbetering worden door stichting BMP in de interventie verwerkt.

Randvoorwaarden

Het is belangrijk dat de uitvoerende organisatie op meerdere niveaus (als daar sprake van is) overtuigd is van het belang en de meerwaarde van een Wijkacademie. De professionals die de Wijkacademie opzetten moeten zich gesteund weten door hun organisatie. Ook moeten ze anderen uit de organisatie kunnen betrekken bij het werven van aanvullende financiën of het ondersteunen bij de uitvoering van activiteiten. De professionals zelf moeten echt geloven in de waarde van de methode en zichzelf niet boven maar naast de ouders kunnen plaatsen. Dit betekent ook dat ze bereid zijn om eigen verhalen en ervaringen te delen. In principe wordt uitgegaan van ondersteuning door twee professionals voor acht uur per week per wijkacademie. Een activiteitenbudget van tussen de € 5.000 en € 10.000 per jaar. De uren worden meestal niet gelijkmatig ingezet. Een Wijkacademie kan op verschillende (herkenbare) plekken in een wijk bijeenkomen. De ervaring leert dat een plek met een zekere uitstraling maakt dat de ouders zich serieuzer genomen voelen en trouwer komen. De begeleiders van de Wijkacademie Opvoeden moeten uitstralen dat ze gewend zijn om met mensen uit meerdere culturen om te gaan en dit ook echt leuk vinden.

Implementatie

Het project *Wijkacademies Opvoeden en meer...* is gestart met drie experimentele Wijkacademies. De gebruikte methode heet *Opvoeden is een gesprek*. Om ondersteuners van nieuwe Wijkacademies voor te bereiden op hun rol is de cursus *Ontwikkel een Wijkacademie* van tien dagdelen ontwikkeld. Het aantal Wijkacademies is via de cursus organisch gegroeid. De cursus is vier maal herhaald en aangepast op basis van de ervaringen. Er is nu ook een versie die meer ingaat op de methode *Opvoeden is een gesprek*. Deze cursus is ook geschikt voor professionals die zelf geen Wijkacademie willen starten. In Leiden is deze cursus bijvoorbeeld ook aan leden van Buurteams gegeven.

Onderdelen van de cursus zijn:

- het werven van ouders

- het theoretisch kader (betekenis van verhalen, integraal werken op basis van inhoud ouderschapstheorie en diversiteit)
- methodische principes en passende werkvormen
- deelprogramma's rond veel voorkomende thema's
- de eigen rol en ontwikkelingsdoelen van de professionals.

Verder is er een website en zijn er tal van voorbeeldmaterialen.

Het initiatief tot een Wijkacademie kan genomen worden door:

1. Een enthousiaste professional
2. Een (welzijns) organisatie
3. Een gemeente.

Zij wenden zich tot Stichting BMP of Movisie voor informatie over de stappen die zij kunnen zetten om tot een Wijkacademie te komen.

Kosten

Een Wijkacademie Opvoeden wordt in principe begeleid door twee professionals die elk (gemiddeld) acht uur per week hiermee bezig zijn. De intensiteit verschilt per fase. Vooral in de periode van opstarten en bij de uitvoering van de programma's in de wijk, waarbij veel wordt samengewerkt en andere wijkbewoners moeten worden bereikt, is de ureninzet relatief hoog (ouders zijn vaak ambitieus in hun programma's). De uren van de begeleider kunnen direct betaald worden door de gemeente, of vrijgemaakt worden binnen bestaande uren van professionals.

Per Wijkacademie dient er tussen de € 5.000 en € 10.000 per jaar aan activiteitengeld beschikbaar te zijn om de programma's die de kerngroep ontwikkelt uit te kunnen voeren. Daarmee komt het budget per jaar te liggen op tussen de € 57.500 en € 62.500 per Wijkacademie.

De cursus voor professionals *Ontwikkel een wijkacademie / Opvoeden* is een gesprek (er bestaan twee varianten) van stichting BMP kost € 12.500 (locatiekosten niet meegerekend). Uitgegaan wordt van 8 tot 15 deelnemers.

Intervisie op locatie (per gemeente) kan in 2018 nog kosteloos door BMP geleverd worden. Daarna hoort dit bij de kosten die een gemeente of organisatie betaalt. Een intervisiebijeenkomst kost, afhankelijk van het aantal deelnemers, tussen de € 350 en € 700.

3. Onderbouwing

Probleem

De laatste decennia is de kern van de opvoeding steeds meer binnen het gezin komen te liggen. In de hulpverlening en de opvoedondersteuning is er veel nadruk komen liggen op een instrumentale en min of meer waardenvrije opvoeding waarbij de vraag hoe je moet opvoeden belangrijker is dan de vraag waartoe voed je op? Hierdoor is er weinig aandacht voor waardenopvoeding (De Winter, 2008).

Veel ouders missen natuurlijke netwerken om over ouderschap en opvoeden te praten, terwijl bekend is dat sociale relaties belangrijk zijn voor een sterke opvoedomgeving. (RMO, 2009). Ouders bespreken hun opvoedvragen alleen met hun partner (als die er is) of met een hulpverlener. Wanneer er problemen met de kinderen zijn, wordt dit door ouders vaak direct gezien als eigen falen. Dit maakt ouders kwetsbaar.

Voor ouders met een migratieachtergrond geldt dit nog sterker. De vanzelfsprekende familienetwerken die in het land van herkomst betrokken zijn bij de opvoeding ontbreken hier vaak. Zij kunnen hun eigen opvoeding maar beperkt als referentiekader gebruiken, omdat ze hun kinderen in een andere cultuur grootbrengen en ook omdat ze het graag anders willen doen. Bijvoorbeeld de (autoritaire) opvoedstijl van hun familie loslaten, of juist meer nadruk leggen op een religieuze opvoeding. Daarbij komt dat ze de taal soms niet voldoende machtig zijn en de weg in de ingewikkelde wereld van instellingen, scholen en organisaties niet goed kennen (Pels, Distelbrink en Postma, 2009).

In veel gevallen ligt de belangrijkste opvoedtaak binnen migrantengezinnen bij de moeders. Zij hebben vaak de kans op een goede opleiding gemist en hebben weinig zicht op hun eigen talenten en competenties. Dit gecombineerd met een gebrek aan kennis van de Nederlandse samenleving maakt ze onzeker. Er zijn steeds meer vaders die inzien dat het belangrijk is dat zij zich met de opvoeding bemoeien. Voor hen geldt nog sterker dan voor de moeders dat zij voorbeelden missen hoe hun zij hun rol kunnen invullen.

Andere specifieke opvoedkwesties waarmee migrantenouders te maken krijgen zijn:

- Opvoeden in een omgeving waarin de eigen levensbeschouwing en culturele bagage meer of minder afwijkt van dominante waarden en normen;
- Vragen rond identiteit en zingeving;
- Wantrouwen in de hulpverlening
- Uitingen van afwijzing, discriminatie en racisme op straat, op school en in de media;
- Signaleren van radicalisering en omgaan met radicale uitingen
- Het gevoel dat de eigen inspanningen niet gezien en gewaardeerd worden
- Opvoeden in wijken met concentraties van problemen als armoede en criminaliteit
- Weinig sociaal kapitaal in de familie en de omgeving

(Distelbrink, Pels, Winkelman, 2017 en Hoek en Moerbeek, 2017)

Oorzaken

Oorzaken liggen in bredere maatschappelijke ontwikkelingen als individualisering, migratie, polarisatie en de manier waarop de hulpverlening zich ontwikkeld heeft. In deze context zijn de omvang en intensiteit van gemeenschapsnetwerken de afgelopen decennia afgenomen (zie onder andere De Vos, Glebbeek & Wielers, 2009; McPherson, Smith-Lovin & Brashears, 2006; Putnam, 2000; De Winter, 2011). Sociale verbanden zijn lossen en betrokkenheid van de omgeving bij het grootbrengen van kinderen is minder vanzelfsprekend (RMO, 2009).

In een pedagogische context beschrijft Coleman (1990) sociaal kapitaal als *de hulpbronnen die zijn gelegen in relaties binnen de familie en de sociale structuur van een gemeenschap*. Deze hulpbronnen zijn nuttig voor de cognitieve en sociale ontwikkeling van een kind of jongere. Vertrouwen en wederkerigheid zijn bepalend bij de keuze om iemand in het sociale netwerk op te nemen (Coleman, 1988).

Veel opvoeders met een migratieachtergrond missen het nodige sociaal kapitaal. Als gevolg van de migratie komen zij voor grote vraagstukken te staan in de opvoeding. (zie onder meer Zeijl, Crone, Wiefferink, Keuzenkamp & Reijneveld, 2005; Pels, Distelbrink, & Postma, 2009, Pels & De Haan, 2003).

Zij krijgen veel opvoedcursussen aangeboden. De moeders die deze cursussen volgen willen zich graag de Nederlandse, meer egalitaire, opvoedstijl eigen te maken. Er worden echter ook veel ouders niet bereikt. Onderzoek toont aan dat de interculturele competenties en de aandacht voor het omgaan met culturele en etnische diversiteit in de zorg- en hulpverlening relatief beperkt zijn. (Bellaart e.a., 2017). Dit leidt tot wantrouwen (Hamdi e.a, 2019, Weile, 2012).

Bovendien zijn de cursussen vrij instrumenteel gericht. Belangrijke opvoedvragen die te maken hebben met religie, sociaal economische positie en zaken als uitsluiting en discriminatie, komen in de opvoedcursussen weinig aan bod.

In de wijken waar veel migranten wonen zijn, mede als gevolg van het beleid van de overheid, grote concentraties van mensen een laag inkomen en psychosociale problematiek. In de bredere samenleving klinkt een sterk anti-islam geluid. Ook hebben ouders en kinderen te maken met discriminatie. Dit alles maakt het aangaan van banden met andere wijkbewoners niet eenvoudig.

In deze context worden migrantenouders geconfronteerd met kinderen die op zoek gaan naar hun eigen identiteit en in die zoektocht soms gevaarlijke keuzes maken. Ouders hebben onvoldoende steunende netwerken om zaken als discriminatie, vragen rond het geloof en radicalisering bespreekbaar te maken. Vaak ook beseffen ze niet hoe hun eigen manier van praten en gedag van invloed is op hun kinderen.

Verantwoording

Hieronder een korte beschrijving van de verantwoording per subdoel uit het logic model (zie figuur 1).

Doel 1

Deelnemers komen door hun ervaringen tot nieuwe inzichten - over zichzelf, hun kinderen en opvoeding.

Het uitwisselen van persoonlijke verhalen is een belangrijk onderdeel van de Wijkacademie Opvoeden. Aan de hand daarvan worden thema's besproken. Ook formuleren ouders op die manier voor zichzelf een antwoord op de vraag 'Wat voor ouder wil ik zijn?' Het vertellen van verhalen draagt bij aan de identiteitsontwikkeling van de verteller. Vorming van identiteit vindt immers plaats in interactie met de ander (McAdams, 2001). Ook identiteitsvorming als opvoeder hangt nauw samen met interactieve processen en daarom met het vertellen van verhalen en het luisteren daarnaar.

Nys (2010) benadrukt het belang van het uitwisselen van verhalen binnen oudergroepen, waarbij ouders zelf bepalen welke onderwerpen zij willen bespreken. Dit is echter niet vrijblijvend. Handreikingen zijn van belang, evenals aandacht voor de ruimere sociale context en het tijdsperspectief (vooral de opvoeding die de ouders zelf hebben gehad).

De veronderstelling dat ouders binnen de Wijkacademie Opvoeden nieuwe inzichten opdoen door deze narratieven, kan worden onderbouwd vanuit de principes van transformatief en dialogisch leren. Transformatief leren (Mezirow, 1997) houdt in dat persoonlijke referentiekaders worden getoetst aan nieuwe ervaringen en kennis, waardoor iemand zich bewust wordt van de eigen veronderstellingen en deze heroverweegt. Dialogisch leren (Matusov, 2009, 2011) betekent dat ouders actief werken aan het zich eigen maken van kennis. Gelijkwaardigheid tussen ouders en de professional is daarbij een belangrijk principe. Dit komt ook terug binnen de Wijkacademie Opvoeden.

Doel 2

De Wijkacademie Opvoeden draait om ontmoetingen tussen ouders. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het ontstaan van sociaal kapitaal. Tevens kunnen de ontmoetingen bijdragen aan hun competenties tot het aangaan van verbindingen, omdat ze tijdens de bijeenkomsten oefenen in het spreken over opvoeden.

Het is voor ouders belangrijk om elementaire en existentiële dimensies in hun ervaringen te delen (Gravesteyn, 2015; Grimshaw & McGuire, 1998). 'Goede-ouder'-ervaringen vormen een belangrijke buffer voor goed ouderschap: het is belangrijk dat een ouder feedback krijgt dat hij of zij het goed doet (Van der

Pas, 2005). Informele steun is inmiddels bewezen één van de meest effectieve manieren voor mensen om met moeilijke gebeurtenissen om te gaan. Alleen al het weten dat er steun beschikbaar is, reduceert de stress (Lam & Ligtermoet, 2018).

Een belangrijke voorwaarde voor het bestaan van sociaal kapitaal is *closure*. Closure is nodig voor het bestaan van gedeelde normen en voor het onderling vertrouwen tussen mensen (Coleman, 1988). Georganiseerde ontmoetingen kunnen bijdragen aan closure en daarmee leiden tot een vergroting van het sociaal kapitaal van ouders (RMO, 2009).

Ook ouders zelf blijken een voorkeur te hebben voor ontmoetingen met andere ouders (Egten, Van Zeijl, De Hoog, Nankoe & Petronia, 2008; Barlow & Stewart-Brown 2001). Dit geldt specifiek voor ouders met een andere culturele achtergrond (Pels, Distelbrink, & Postma, 2009).

Doel 3

Vanuit de Wijkacademie Opvoeden brengen ouders samen een thema in de wijk onder de aandacht. Zij werken hierbij samen met bewoners, instellingen en organisaties. Hierdoor vergroten ouders van de kerngroepen en ouders in de wijk hun netwerken en hun zelfvertrouwen.

Er is sprake van *empowerment* wanneer een persoon erop vertrouwt dat hij of zij in staat is invloed uit te oefenen, begrijpt hoe het systeem werkt en daadwerkelijk actie onderneemt om invloed uit te oefenen (Zimmerman, 2000). Uit studies blijkt een sterk verband tussen participatie in community-development en de ontwikkeling van zelfvertrouwen en een gevoel van effectiviteit (Wandersman & Florin, 2000). Bovendien zijn participatie van bewoners en samenwerking tussen partijen belangrijke onderdelen van de pedagogische *civil society* (De Winter, 2011).

Doel 4

De professional binnen de Wijkacademie Opvoeden stimuleert ouders om zelf thema's in te brengen en hun visie daarop te formuleren. De verhouding tussen de professionals en de ouders wordt gekenmerkt door gelijkwaardigheid. De professional binnen de Wijkacademie Opvoeden draagt daarmee bij aan empowerment en het leerproces van ouders.

Nys (2010) beschrijft dat ouders in een afhankelijkheidspositie komen wanneer de professional inhoudelijke expertise overdraagt. De inbreng van de professional moet niet gezien worden als de enige juiste, maar als een element waarover met ouders gereflecteerd kan worden. Het is van belang dat de professional de ouders ziet als gelijkwaardige partners (Zimmerman, 1995). Dit geldt wellicht nog sterker bij het werken met migrantenouders. Het is van belang dat professionals zich bewust zijn van het unieke opvoedkapitaal waarmee zij op een creatieve manier oplossingen vinden voor hun problemen (De Haan, De Winter, Koeman, Hofland & Verseveld, 2013; Pels, Distelbrink & Postma, 2009). De rol van de professionals is vooral om de zelfsturing en eigen invloed van de lerende (ouders) te stimuleren (Mezirow, 1997; Alagöz, Attaf & Cakmak, 2018).

Doel 5 en 6

De Wijkacademie Opvoeden staat in verbinding met de wijk en de stem van ouders wordt gehoord (beleidsbeïnvloeding)

Door creatieve programma's rond specifieke opvoedthema's te ontwikkelen en bij de uitvoering daarvan de samenwerking tussen ouders en deskundigen, instellingen en organisaties in de wijk te bevorderen, draagt de Wijkacademie bij aan de pedagogische *civil society*. De kerngroepleden en de andere ouders die meedoen aan de programma's maken kennis met deze organisaties en mensen. De professionals leren dat ouders belangrijke (en vaak andere) onderwerpen agenderen en daar op constructieve wijze iets over te melden hebben.

Centraal binnen de pedagogische civil society staat het vormen van netwerken rondom opvoeden. De Wijkacademie Opvoeden werkt onder andere samen met scholen. Juist in buurten waar nauwelijks sprake is van een civil society kunnen scholen een bron vormen van sociaal kapitaal (Noguera, 2001). Om het sociaal kapitaal van gezinnen te vergroten is het belangrijk dat zoveel mogelijk organisaties deelnemen aan het samenwerkingsproces. De Winter (2011) noemt kerken, ondernemingen, non-profitorganisaties en bestaande actiegroepen van ouders. Vanuit de Wijkacademie Opvoeden worden daar moskeeën en kunstenaars aan toegevoegd. Samenwerking met deze partijen vergroot de netwerken van ouders.

Ouders agenderen andere en bredere thema's dan opvoedprofessionals. Zij kijken niet alleen welke informatie en hulp nodig is, maar vragen aandacht voor hun positie als ouder en niet alleen voor die van het kind. Ze kijken welke initiatieven ze met elkaar kunnen nemen. Hun publicaties en de bijeenkomsten die zij organiseren dragen bij aan de bewustwording van politici en beleidsmakers van de wezenlijke rol die ouders in de pedagogische *civil society* vervullen (Hoek, 2018).

4. Onderzoek

4.1 Onderzoek naar de uitvoering

A. Programmatheorie De Wijkacademie Opvoeden

Maria Jonker (Maria Jonker Onderzoek & Advies)

Begeleidingscommissie: Prof. dr. Mariëtte de Haan en Prof. dr. Micha de Winter, beiden van de Universiteit Utrecht.

Methode

Er is voor gekozen om een programmatheorie van de Wijkacademie Opvoeden te schrijven (Rossi, Freeman & Lipsey, 2004). Dit houdt in dat eerst een systematische beschrijving van het programma is opgesteld, waarbij de projectbeschrijving van BMP en gesprekken met de medewerkers als uitgangspunt dienden. Vervolgens zijn de doelen en de werkwijze getoetst aan wetenschappelijke literatuur. De programmatheorie bestaat dus uit een beschrijving van het programma en een onderbouwing daarvan.

Samenvatting en conclusies (methode)

Onderscheidende werkwijze

“De Wijkacademie Opvoeden onderscheidt zich van reguliere methoden voor opvoedondersteuning. Dit rapport heeft laten zien dat deze specifieke aspecten van de Wijkacademie relevant zijn. Tevens is aangetoond dat de uitgangspunten en hun werkzaamheid onderbouwd kunnen worden vanuit wetenschappelijke literatuur.

In reguliere opvoedondersteuning staat vaak de professional als expert centraal, waarbij de ouder adviezen krijgt over de manier waarop het gedrag van het kind gereguleerd kan worden. Er zijn weliswaar situaties waarin ouders gebaat zijn bij dit soort concrete handreikingen, maar opvoeding gaat over veel meer dan dit. Het gaat ook over de vraag wat voor ouder iemand wil zijn en welke waarden men aan het kind wil meegeven. Reguliere opvoedprogramma's worden vaak aangeprezen als neutraal en objectief, terwijl er impliciete waarden aan ten grondslag liggen. Het is van belang dat deze waarden, die vaak cultureel bepaald zijn, met ouders worden besproken. Ouders hebben een eigen visie op de opvoeding en zij willen daarin graag gehoord worden, zo blijkt uit onderzoek. Ook in de eerder genoemde gelijkwaardigheid tussen ouders en professional onderscheidt de Wijkacademie Opvoeden zich van reguliere programma's. Dit principe wordt daadwerkelijk in de praktijk gebracht door de visie van de ouders centraal te stellen en als waardevol te zien.

Een kenmerkend aspect is verder dat de ouders daadwerkelijk aan de slag gaan om hun thema's in de wijk onder de aandacht te brengen, zoals hiervoor beschreven. Over het algemeen is dit geen onderdeel van reguliere opvoedprogramma's. Het is echter wel relevant, aangezien hierdoor het netwerk van ouders kan worden vergroot en hun zelfvertrouwen kan groeien.

Tenslotte onderscheidt BMP zich door het programma te verankeren in de wijk. Er wordt aangesloten bij thema's die in de wijk spelen. Ook wordt er samenwerking gezocht met plaatselijke professionals en de bedoeling is om het programma na verloop van tijd over te dragen aan lokale organisaties. Het doel is niet het voortbestaan van de Wijkacademie, maar wel dat er blijvende structuren zijn die ouders faciliteren in het aangaan van verbindingen met anderen.”

Ouders met een migrantenachtergrond

“De Wijkacademie Opvoeden is bedoeld voor alle ouders en andere geïnteresseerden uit de wijk. Het programma is echter voor ouders met een migrantenachtergrond extra relevant. Bij de Wijkacademie is ruimte voor diversiteit in visies op opvoeding en de uitwisseling daarvan, waarbij de professional geen opvoedkundige norm oplegt. Dit maakt het waarschijnlijk dat het programma beter dan reguliere programma's aansluit bij migrantenouders.”

Pedagogische civil society

“De Wijkacademie Opvoeden levert een bijdrage aan de versterking van de pedagogische *civil society* in een wijk. Hierbij zijn namelijk de informele verbanden rondom opvoeding van belang. De

kerngroep van de Wijkacademie vormt een dergelijk verband. Bovendien worden ouders binnen de Wijkacademie aangemoedigd en toegerust om in hun dagelijks leven verbindingen met anderen aan te gaan die ondersteunend zijn bij de opvoeding.

Ook worden bewoners door de Wijkacademie aangespoord om zelf in actie te komen om onderwerpen rondom opvoeden onder de aandacht te brengen en waar nodig te pleiten voor verandering. Er wordt gestreefd naar empowerment van ouders en het opbouwen van samenwerking tussen verschillende partijen in een wijk met betrekking tot opvoeden. Dit zijn eveneens belangrijke elementen van de pedagogische *civil society*.

Op grond van dit rapport kan worden geconcludeerd dat de Wijkacademie Opvoeden kan bijdragen aan versterking van de pedagogische *civil society*. Hiermee past het programma binnen het huidige jeugdbeleid.”

B. Welke instrumenten zijn geschikt voor het versterken van steunstructuren tussen ouders?

Onderzoekers/auteurs: Marjolijn Distelbrink, Anna Jansma en Thijs Lindner van het Verwey-Jonker Instituut. In 2017 gepubliceerd op het kennisportaal van NEJA (Netwerk Effectief Jeugdinstel Amsterdam). De vraag werd gesteld door het programmteam Ouder- en Kindteams Amsterdam.

<https://neja.nl/portaalvraag/instrumenten-voor-steunstructuur-tussen-ouders/>

Methode

Literatuuronderzoek/internetsearch, vergelijking tussen drie verschillende instrumenten die geschikt zijn om de kracht van ouders te versterken via het stimuleren van het onderlinge gesprek en onderlinge steunstructuren.

Het gaat om de programma's Proud2b ME (Tegenwoordig Het begint bij mij, geheten), De Opvoedparty en de Wijkacademies Opvoeden. Voor elke methodiek is op basis van informatie op papier (beschrijvingen, eventuele onderzoeken of onderbouwing) bekeken:

- waar de methodieken sterk in zijn en waar ze zich in het bijzonder op richten
- of de methodieken moeilijk bereikbare groepen bereiken (waaronder subgroepen van ouders met een migrantenachtergrond) of daar geschikt voor lijken
- of de methodieken zich richten op het opbouwen van steunstructuren tussen ouders
- of de methodiek onderzocht is; dit is behalve op basis van tekst ook gedaan op grond van interviews met bij de bedoelde methodieken betrokkenen en een expert in opvoedondersteuning en het aansluiten bij moeilijk bereikbare groepen.

Conclusie

“Alle drie de methodieken zijn geschikt om uit te voeren in het voorveld, voor gesprekken tussen ouders in groepsverband. Alle drie besteden ze aandacht aan meer dan opvoedvaardigheden; ze zijn ook gericht op het versterken van eigen kracht. Alle drie zijn ze vooral gericht op het laten leren van elkaar. Alle drie worden ze al uitgevoerd in Amsterdam (en daarbuiten).

De methodieken hebben ieder hun eigen kenmerken. De Wijkacademie Opvoeden lijkt het meest geschikt voor het bereiken van nieuwe groepen en het stimuleren van opbouw van nieuwe steunstructuren. ‘Het begint bij mij’ is geschikt voor bestaande groepen die echt de diepte met elkaar in willen; groepen waarbij het bereiken van een omslag in het denken over zichzelf als ouder en persoon belangrijk is. De Wijkacademie doet dat laatste overigens ook, in groepsbijeenkomsten, maar minder volgens een vast stramien. Zowel de Wijkacademie Opvoeden als ‘Het begint bij mij’ kunnen bijdragen aan voortgezette onderlinge ondersteuning tussen ouders; wel is daarbij vaak nog enige vorm van begeleiding nodig. De Opvoedparty is geschikt als licht instrument om met een al dan niet bestaande groep op een speelse manier het gesprek over opvoeden te starten. De verschillende methodieken zouden ook na elkaar of in combinatie met elkaar kunnen worden gebruikt. Geen van de methodieken is onderzocht op effect; wel zijn er positieve evaluaties, met ook aandachtspunten voor de uitvoering. In Amsterdam zijn voor elke methodiek beroepskrachten met ervaring beschikbaar die de methodieken kunnen uitvoeren. Bij alle drie de methodieken is het belangrijk dat de professional die het uitvoert of wil uitvoeren zich ondersteunend aan het gesprek tussen ouders weet op te stellen in plaats van als ‘weter’; de methodieken zijn vooral gericht op onderlinge uitwisseling en de kracht

van onderlinge steun.”

C. De professionals van de Wijkacademie Opvoeden

Onderzoekers/auteurs: Aycan Alagöz, Chaimae Attaf en Tijda Cakmak

Hogeschool Utrecht, coach Joep Hanrath, mei 2018, afstudeerscriptie Maatschappelijke Dienstverlening.

Methode

Voor dit onderzoek zijn 12 interviews gehouden met professionals van verschillende organisaties in verschillende steden die een Wijkacademie Opvoeden begeleiden en ondersteunen of dit hebben gedaan. Uit deze interviews is veel informatie verkregen over de uitvoering van de Wijkacademie in combinatie met eigen expertise uit het werkveld. Tevens is er gebruik gemaakt van literatuur en zijn er informatiestukken over de Wijkacademie verwerkt die door de opdrachtgever zijn samengesteld.

Conclusies en aanbevelingen

Het verslag van dit onderzoek is wat warrig geschreven en niet altijd even systematisch opgebouwd. Maar de studenten hebben wel belangrijke informatie verzameld in de interviews die ze met de professionals hebben gehouden.

Uit de interviews blijkt dat deze professionals het werken aan de Wijkacademie als positief ervaren. Ze ervaren dat de methode anders is dan ze soms gewend zijn, maar zien deze niet als een keurslijf.

“De respondenten zijn tevreden met de mogelijkheid tot eigen invulling. Te concluderen valt dat de professionals het prettig vinden dat zij mogen afwijken van het programma, omdat het niet zodanig strak gestructureerd is en er veel invulling gebracht kan worden door de deelnemers. Tevens vinden zij het prettig terecht te kunnen bij Stichting BMP als ontwikkelaar van het concept en door haar ondersteund te worden. Deze ondersteuning in de vorm van het aanbieden van intervisiemogelijkheden en ondersteuning bij voorbereiding of uitvoering (wanneer nodig) zouden de professionals ook willen behouden voor andere eventuele startende Wijkacademies.”

Verder komt naar voren dat de respondenten op diverse manieren inspelen op de diversiteit van de deelnemers. Vanaf de start wordt al gekeken naar de diverse achtergronden van de deelnemers en hoe daarop geanticipeerd kan worden. Diversiteit wordt niet alleen gezien in de afkomst van de deelnemers, maar ook in hun behoeftes en de verschillende karaktereigenschappen. De meest benoemde competenties zijn: niet oordelen, inlevingsvermogen, empathisch zijn, goede vragen stellen, in gesprek gaan en echt luisteren, openstaan voor diversiteit, nieuwsgierig zijn naar een ander, een andere cultuur zien als verrijking en als allerbelangrijkste: respect.

Naar aanleiding van de uitgewerkte interviews en deelvragen hebben de onderzoekers een aantal aanbevelingen voor Stichting BMP. Zij zeggen onder meer:

“De professionals van de Wijkacademie zijn zeer tevreden over de werkwijze en het contact met Stichting BMP. Zij vinden het prettig om de bijeenkomst te organiseren. Zij merken in de wijken dat ouders veel hebben aan de bijeenkomsten. Zij voelen zich immers veilig en gehoord. De professionals vinden de bijeenkomst een mooi instrument om ouders te laten zien dat zij wel degelijk kracht hebben.

De professionals van de Wijkacademie hebben behoefte aan meer Wijkacademies in hun eigen wijk of de Wijkacademie breder in de wijk trekken. Naast de Wijkacademie met moeders is er ook behoefte aan een Wijkacademie met vaders. Er zijn professionals die de Wijkacademie verzorgen die zouden kunnen helpen bij het opzetten daarvan. Dit kan door de opdrachtgever geïnventariseerd worden.

De professionals zouden het prettig vinden om een na-training te hebben. Zij hebben behoefte aan het uitwisselen van ervaringen, met name wat betreft groepsdynamiek: wat gebeurt er in een groep en hoe pak je dit aan? De professionals hebben het idee dat zij nu veel zelf verzinnen. Door bij elkaar te komen, kunnen zij elkaar meer inspireren en van elkaar leren.”

D. Procesevaluatie Wijkacademies Opvoeden

Auteur: Margreth Hoek, 2018, herzien 2019. Amsterdam, Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie.

Doel en methode

De procesevaluatie is gemaakt om de werkwijze en de impact van de Wijkacademies Opvoeden te evalueren en te beschrijven.

Voor het schrijven hiervan is gebruikt gemaakt van de voortgangsberichten over het project (te vinden op www.wijkacademieopvoeden.nl), acht interviews met lokale begeleiders van Wijkacademies door de auteur, acht bezoeken aan kerngroep-bijeenkomsten, een enquête onder 59 kerngroepleden en drie onderzoeken verricht door studenten.

In deze procesevaluatie worden de volgende vragen beantwoord.

- Is de interventie uitgevoerd volgens plan?
- Hoe is de waardering en ervaring van de deelnemers?
- Hoe is de waardering van de uitvoerders?
- Wat zijn de succes- en faalfactoren?
- Welke aanbevelingen kunnen er aan de hand van de procesevaluatie worden gedaan voor verbetering van de interventie?

Conclusies

De interventie is volgens plan uitgevoerd. De manier waarop de kerngroep wordt samengesteld, met welke partners wordt samengewerkt en welke thema's de kerngroep op de wijkagenda zetten, verschilt. Elke wijk is anders en elke Wijkacademie Opvoeden maakt andere plannen, maar alle stappen die horen bij het ontwikkelen van een creatief programma voor de wijk zijn gezet.

De kerngroepleden waarderen de Wijkacademie Opvoeden zeer. Tijdens de gesprekken in de kerngroep wordt naar hun verhaal geluisterd en krijgen zij adviezen van ervaringsdeskundigen. Voor sommigen is de Wijkacademie de enige plek waar dit kan. Naast waardering spreekt ook zelfvertrouwen uit de verhalen van de deelnemers. Zij hebben diverse succesvolle activiteiten georganiseerd en zien zichzelf als eigenaar. Een onverwacht effect van het project is dat professionals uit andere gemeenten en wijken geïnteresseerd raakten in het concept. Zij volgden de trainingen van tien dagdelen en zo ontstonden er in meer steden Wijkacademies Opvoeden dan oorspronkelijk gepland. De professionals nemen de tijd om het programma toe te passen. Het concept wordt inhoudelijk gevolgd en waar nodig verrijkt met eigen invullingen.

In feitelijk bereik onder ouders en samenwerking met andere organisaties scoorden de drie pilots beter dan voorzien. De deelnemers aan activiteiten georganiseerd door de Wijkacademies waarderen de thema's die worden besproken en de andere werkwijze waarin het delen van eigen ervaringen en verhalen centraal staat. Een onvoorzien maar gewenst effect is dat er na ongeveer twee jaar bij de kerngroepleden ambities voor de invulling van hun eigen leven ontstaan. In de wijken ontstaan andere activiteiten en langdurige initiatieven.

In de procesevaluatie komen weinig door kerngroepleden benoemde negatieve effecten aan bod. Dit heeft vooral te maken met het feit dat kerngroepleden zich zelf eigenaar van het proces en het project voelen. Eventuele negatieve effecten komen dan voor het gevoel voor eigen rekening. Individuele gesprekken met kerngroepleden die door de auteur gevoerd zijn, leiden nauwelijks tot het benoemen van negatieve effecten, ook als daar direct naar gevraagd wordt. Alleen wordt soms opgemerkt dat men nog meer wil leren of persoonlijk te weinig tijd heeft.

Op grond van de procesevaluatie kunnen de volgende elf succesfactoren worden benoemd.

1. Duidelijkheid over financiering en de beschikbaarheid van een activiteitenbudget zodat plannen ook kunnen worden uitgevoerd.
2. Bekendheid van de Wijkacademie bij partners in de wijk
3. Begeleiders die:

- zelf kiezen om met het programma Wijkacademies Opvoeden te werken
 - *strong ties* hebben met (migranten)ouders
 - de tiendaagse training hebben gevolgd
 - programmatisch kunnen werken
 - zich gelijkwaardig en open opstellen naar ouders
 - zich niet als inhoudelijk expert opstellen, maar wel invloed uitoefenen op het proces door het opstellen van een programma met de juiste vragen en het bedenken van passende werkvormen.
4. Een divers samengestelde kerngroep
 5. Kerngroepleden die de potentie hebben om zich te ontwikkelen tot sleutelfiguren in de wijk
 6. Kerngroepleden met lijntjes naar scholen of andere organisaties waar ouders komen die willen samenwerken met de Wijkacademie Opvoeden.
 7. De tijd nemen om van de groep een groep te maken en inhoudelijk met elkaar ervaringen uitwisselen en werken met het startprogramma.
 8. Verslaglegging van de bijeenkomsten.
 9. Het wijkprogramma laten aansluiten bij de kwaliteiten van ouders.
 10. Uitgaan van de ideeën van ouders.
 11. Waardering vanuit het beleid of gemeente politiek voor het initiatief. Bijvoorbeeld in de vorm van een wethouder die de kerngroep installeert.

Bij de groei van drie naar zeventien Wijkacademies opvoeden en het inbedden van deze werkwijze in grotere welzijnsorganisaties zien we de volgende faalfactoren optreden:

1. Grote welzijnsorganisaties beknipten op het aantal uren van de begeleiders en stellen geen of een klein activiteitenbudget ter beschikking. Dit vertraagt het proces van het opzetten van de Wijkacademie en dit ondergraaft de vaart en de slagvaardigheid van het project.
2. Het starten en begeleiden van een Wijkacademie Opvoeden betekent dat de begeleider verschillende fasen moet doorlopen die een verschillende werkwijze kennen. Deze multidisciplinaire aanpak kan voor sommige professionals lastig zijn.
3. Vooral medewerkers die niet uit het welzijnswerk komen, hebben meer moeite met het werven van ouders. Zij hebben nog geen *strong ties* met ouders in de buurt en weten niet goed hoe hen aan te spreken en te motiveren. Soms duurt het daardoor lang voordat de Wijkacademies Opvoeden starten.

Daarnaast blijkt dat het voor sommige begeleiders een grote stap is om de transitie te maken van individuele hulpverlening waarin jezelf de expert bent, naar de rol van gelijkwaardige gespreksleider die de juiste vragen stelt en van de groep ouders een programmacommissie maakt.

De uitkomsten en aanbevelingen uit deze procesevaluatie zijn verwerkt in de opzet voor de cursus voor professionals (zie implementatie en kwaliteitsbewaking). Bij de werving van deelnemers aan de cursus wordt meer aandacht besteed aan de voorwaarden waaronder zij de wijkacademie kunnen begeleiden. In de cursus zelf wordt dieper ingegaan op de competenties die nodig zijn bij de verschillende fasen van een wijk academie en worden praktische manieren aangereikt waarop een gelijkwaardige relatie tussen professional en ouders bereikt kan worden.

4.2 Onderzoek naar de behaalde effecten

A. Programmatheorie De Wijkacademie Opvoeden

Auteur: Maria Jonker (Maria Jonker Onderzoek & Advies) Onderzoekers: Masterstudenten Universiteit Utrecht. Begeleidingscommissie: Prof. dr. Mariëtte de Haan en Prof. dr. Micha de Winter beiden van de Universiteit Utrecht.

Methoden

Aanvullend op de programmatheorie is door studenten van de Universiteit Utrecht een verkennende dataverzameling uitgevoerd in de praktijk. Er zijn kerngroepbijeenkomsten geobserveerd en 11 kerngroepleden uit Amsterdam-Oost en Haarlem Schalkwijk geïnterviewd. Deze observaties en interviews geven een beeld van de Wijkacademie Opvoeden en er kunnen indicaties van effecten worden afgeleid.”

Effectindicaties

De interviews laten zien dat de ouders positief zijn over de Wijkacademie Opvoeden. Allen vertellen dat deelname aan de kerngroep voor hen belangrijk is. Zij praten met enthousiasme over wat zij met de Wijkacademie hebben gedaan en bereikt. Meerdere respondenten noemen de kerngroep als de plek waar er naar hun verhaal geluisterd wordt. Het programma is dus relevant in de ogen van deze deelnemers. Ook zeggen alle respondenten dat zij iets hebben geleerd bij de Wijkacademie. Ze hebben bijvoorbeeld anderen leren kennen en weten nu meer van hun drijfveren. Verder hebben zij iets geleerd over verschillende aspecten van opvoeden. Daarnaast geven de observaties een beeld dat grotendeels overeenkomt met de programmabeschrijving, bijvoorbeeld wat betreft de ruimte voor eigen inbreng van de deelnemers en de gelijkwaardige verhouding met de professional.

Samenvattend kan worden gezegd dat er sprake is van indicaties van effecten van de Wijkacademie. Deze effectindicaties komen op meerdere onderdelen overeen met de veronderstelde effecten zoals die zijn uiteengezet in de programmatheorie, bijvoorbeeld wat betreft de inzichten die de deelnemers hebben opgedaan over zichzelf, over anderen en over opvoeden.

B. Wijkacademie Opvoeden Rotterdam, “Empoweren door het gesprek over opvoeding”.

Auteur: Fatma Gümüşsoy. Scriptie in het kader van de Masterstudie Pedagogiek aan de Hogeschool Rotterdam, oktober 2017. Afstudeerbegeleider: Ditty van der Kroon.

Doel en methode

Het onderzoek heeft als doel te inventariseren hoe de Wijkacademie Opvoeden de opvoedkracht en het netwerk van de deelnemende ouders in de wijk versterkt. Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van: *deskresearch*, negen semigestructureerde diepte-interviews met deelnemers aan de Wijkacademie Opvoeden (drie begeleiders, zes kerngroepleden), (focus)groepsinterview met drie deelnemers van de Wijkacademie Feijenoord en een groepsinterview met negen deelnemers van de Wijkacademie Hillesluis. Tijdens deze groeps gesprekken hebben deelnemers netwerkkaarten getekend. Tot slot is een bijeenkomst van de Wijkacademie Hillesluis geobserveerd. Dit onderzoek geeft zicht op het sociaal netwerk van de ouder en de ervaren opvoedkracht.

Conclusie van het onderzoek in de praktijk

Respondenten geven aan dat zij worden geholpen door de adviezen van de professional, maar nog vaker wordt genoemd dat de mening en de adviezen van andere ouders voor hen een steun zijn. Er zijn geen aanwijzingen dat de uitspraken van de professional zwaarder wegen dan die van de deelnemers. Alle deelnemers vertellen dat zij iets hebben geleerd bij de Wijkacademie. Zij noemen nieuwe inzichten met betrekking tot andere mensen, omgaan met kinderen, de Nederlandse taal en cultuur en waar zij terecht kunnen met bepaalde vragen. Ook geven enkele deelnemers aan dat zij zichzelf hebben ontwikkeld, bijvoorbeeld omdat zij hebben geleerd om zich te uiten in een groep. De respondenten zeggen dit vooral te leren door ervaringen uitwisselen en het krijgen van advies.

Het onderzoek van Fatma Gümüşsoy maakt duidelijk hoe de Wijkacademies bijdragen aan het versterken van de opvoedkracht van de ouders. Voor sommige ouders is de kerngroep een van de weinige plekken waar zij over opvoeden praten. Voor de meeste ouders betekenen de contacten binnen de kerngroep een vergroting van het opvoednetwerk. Het bewust worden, het zelfbeeld en de eigen opvoedvisie en het veranderen daarvan, dat alles kan leiden tot het versterken van de opvoedkracht van de ouders.

C. Ouders ondersteunen bij weerbaar opvoeden.

Auteurs: Ahmed Hamdi, Mehmet Day, Anna Jansma, Trees Pels en Marjolijn Distelbrink. Actieonderzoek, vijf pilots. Kennisplatform Integratie & Samenleving, Utrecht, februari 2019.

In 2016 zijn het ministerie van SZW en vijf gemeenten gestart met pilots ‘weerbaar opvoeden’ in Culemborg, Delft, Leiden, Maastricht en Roosendaal. Weerbaar opvoeden is erop gericht opvoeders met een migratieachtergrond in staat te stellen om hun kinderen op zo’n manier te ondersteunen dat zij zich thuis

voelen in en verbonden weten met Nederland en weerbaar zijn tegen spanningen en negatieve ervaringen rondom de uitdagingen die in deze interventiebeschrijving onder het kopje *problemen* verwoord zijn. Vanuit KIS is dit ontwikkel- en leerproces ondersteund met een actie-onderzoek met aandacht voor 'leren van variatie' tussen en binnen de gemeenten. Op basis van de bevindingen van het onderzoek zijn bouwstenen voor andere gemeenten en (zorg)organisaties geformuleerd.

Per pilot is door de onderzoekers bij circa zes tot acht activiteiten aangesloten om vooral te observeren en daarnaast in sommige gevallen al direct eigen kennis in te brengen. Daarnaast is veelvuldig met de projectuitvoerder gesproken, zijn er tussenrapportages per pilot opgesteld en besproken en is er per pilot een reflectiebijeenkomst gehouden. Daarbij zijn samen met de lokale uitvoerders en betrokkenen (waaronder in twee gemeenten ook ouders) de belangrijkste tussentijdse lessen besproken. Ten slotte is er vanuit het actieonderzoek actief deelgenomen aan de zes landelijke bijeenkomsten, waarin de ervaringen en lessen tussen de vijf pilots en met de landelijke expertgroep zijn gedeeld en besproken.

Stichting BMP heeft een belangrijk deel van de uitvoering van de Leidse pilot voor haar rekening genomen. In verschillende groepen, waaronder twee Wijkacademies Opvoeden, zijn volgens de methode *Opvoeden is een gesprek* in het totaal 18 groepsgesprekken gehouden over drie heikele opvoedthema's.¹

Samenvatting

De pilots lieten zien dat het gesprek over heikele thema's goed gevoerd kan worden en dat ouders hiermee geholpen zijn. Een belangrijke factor daarbij bleek gelijkwaardigheid als basis, evenals vraaggestuurd werken. Ouders hebben zelf last van verschillen in waarden of van negatieve ervaringen. Het kan ertoe leiden dat zij zich terugtrekken in de eigen groep of lastige zaken uit de weg gaan. Daarmee kunnen zij kinderen soms ongemerkt het wij-zij-denken meegeven. Veel ouders weten niet goed hoe het gesprek met de omgeving aan te gaan of hoe zij hun kinderen kunnen begeleiden. Of zij zijn zich niet bewust van hun voorbeeldrol (als ze met elkaar teleurstellingen of negatieve beelden over de Nederlandse samenleving bespreken). Het gesprek erover helpt, als dit op de juiste manier wordt gevoerd.

Op basis van de pilots weerbaar opvoeden onderscheiden we de onderstaande zeven hoofdlessen voor professionals voor het gesprek met islamitische ouders over het weerbaar opvoeden van hun kinderen:

1. Omstandigheden en behoeften verschillen: het gesprek voeren is maatwerk.
2. Combineer professionele deskundigheid met ervaringsdeskundigheid van ouders.
3. Gelijkwaardigheid en wederkerigheid als basis.
4. Opvoedondersteuning: praten met je kind als belangrijk uitgangspunt.
5. Ga het gesprek over religie niet uit de weg.
6. Samenwerking met partners in de wijk.
7. Borging in beleid en praktijk.

4.3 Praktijkvoorbeeld

Internet en sociale media zijn niet meer weg te denken uit het leven van nu. Een van de opvoedvraagstukken van deze tijd is dan ook het omgaan met gebruik en effect van internet en sociale media. Ouders in de Wijkacademies bespreken zowel de leuke, leerzame als de bedreigende kanten die zij zien in het gebruik hiervan. De gesprekken gaan over de hoeveelheid tijd die jongeren maar ook ouders tegenwoordig met multimedia bezig zijn en daarnaast de impact van het soort informatie dat circuleert.

Niet verbieden

In Haarlem worden in 2015 vanuit de Wijkacademie gesprekken met ouders gevoerd op een tweetal basisscholen. Vanuit het bredere thema *Opvoeden in spannende tijden*, is op basisschool De Meer door een groep moeders gevraagd om het over social media te hebben. Zij maken zich zorgen over wat hun kinderen allemaal tegenkomen op bijvoorbeeld YouTube en vragen zich af hoe ze hier mee om moeten gaan.

Jongeren halen zoveel informatie van internet, maar zijn zij wel in staat de informatie op waarde te schatten? En wat te denken van bedreigingen als pesten, het in contact komen met onbekenden en het bekijken van

¹ Voor een uitgebreid verslag van deze gesprekken zie Hoek, M. en Moerbeek, S. *Ik vind het zielig las mijn vriendjes niet naar het paradijs gaan, opvoedvraagstukken van islamitische ouders in een Nederlandse context*, 2017 stichting BMP

allerlei schokkende beelden zonder dat de ouder daar zicht op heeft? Al pratende werd vastgesteld dat ouders er niet zijn door internet te verbieden. Kinderen leven nu eenmaal in een wereld waar internet volop aanwezig is. Ouders zullen hen van kleins af aan moeten leren hoe ze hier mee om moeten gaan en hen voorbereiden op het van elkaar onderscheiden van waardevolle informatie en complottheorieën. Daarmee kan je niet wachten tot ze zestien zijn, was uiteindelijk de eensgezinde mening. Als effect van deze gesprekken zijn de moeders naar zichzelf gaan kijken; hoeveel uur per dag zijn ze zelf bezig met tablet en telefoon? Hebben ze wel voldoende aandacht voor hun kinderen? Zij realiseren zich dat ze zelf actief aan de slag moeten en samen met hun gezinnen afspraken moeten maken over het gebruik van tablets, telefoons en computers. Ze besluiten een theatervoorstelling te maken waarin onder andere dit onderwerp aan de orde komt en die op 27 mei aan andere ouders en leerkrachten te laten zien.”

De theatervoorstelling wordt op 5 oktober in de Week van de Opvoeding herhaald. Van deze uitvoering is een filmpje gemaakt. Daarin zijn beelden van een van de drie scènes van de moeders opgenomen, jammer genoeg net niet die over internet - <https://www.youtube.com/watch?v=tB9ldtPDWgA>

In latere evaluatiegesprekken geven de moeders aan dat ze zich door de gesprekken en het theater veel bewuster zijn geworden van hun eigen visie op social media. Dat ze nu grenzen stellen, maar wel met een uitleg waarom. Ook geven ze aan dat ze de groep nu zijn gaan zien als hun primaire netwerk om opvoedvragen mee te bespreken. Meer dan hun eigen familie. Dit omdat ze het anders willen doen dan hun ouders, of geen familie hebben in Haarlem. Enkele vrouwen die in het verleden te maken hebben gehad met geweld, hadden de neiging hun kinderen erg te willen beschermen. Ze mochten nooit op straat spelen. Zij hebben met elkaar vele malen gesproken over het thema Loslaten. Inmiddels hebben ze een groepje gevormd dat om de beurt oplet als de kinderen buiten spelen: “Hun kan ik vertrouwen”.

5. Samenvatting Werkzame elementen

Leden van de kerngroepen spreken met elkaar over kernvragen rondom opvoeden. Levensverhalen en eigen ervaringen vormen de basis voor het gesprek (ervaring opdoen met vertellen, ervaren dat je niet de enige bent, steun krijgen van elkaar).

Leden van de kerngroepen bedenken passende vormen om de door hen gekozen thema's in de wijk bespreekbaar te maken. Zij voeren die uit en betrekken daarbij andere bewoners, organisaties, instellingen en beleidsmakers (ervaring opdoen met maken, organiseren, presenteren en anderen aanspreken; empowerment).

Door de uitvoering van de programma's in de wijk worden andere ouders uitgedaagd om over opvoeden en hun rol als ouder na te denken en maken professionals kennis met een andere werkwijze (creëren van pedagogische netwerken).

Deze drie elementen dragen bij aan de pedagogische civil society, ze laten (migranten)ouders ervaren dat ze gehoord en gezien worden en dat je (samen) iets kunt bereiken.

Een ander belangrijk element is het programmatisch werken. De Wijkacademie is geen activiteitenconcept, maar een programma met een opbouw waarin aandacht is voor:

- het individu in de groep
- lotgenotencontact
- groepsdynamica
- leren door te denken, te voelen en te scheppen
- de toekomst.

Aandacht voor diversiteit en gebruik van elementen van de ouderschapstheorie en *community-based* werken, maken dat de programma's aansluiten bij de dagelijkse leefwereld van ouders.

De vele praktische werkvormen maken het mogelijk om het gesprek tussen ouders en begeleiders op een openhartige wijze en gelijkwaardige wijze te voeren.

6. Aangehaalde literatuur

Hieronder een lijst van indirect en direct aangehaalde literatuur.

Alagöz, A., Attaf C. & Cakmak T. (2018). *De professionals van de Wijkacademie Opvoeden*. Utrecht: Hogeschool Utrecht (afstudeeronderzoek).

Barlow, J. & Stewart-Brown, S. (2001). Understanding parenting programmes: parents' views. *Primary Health Care Research and Development*, 2(02), 117-130.

Bellaart, H., Day, M. & Hamdi, A. (2017) *Wijkteams en diversiteit*. Utrecht: Kenniscentrum Integratie en Samenleving.

Biesta, G. (2007). *Why "What works" won't work: Evidence-Based practice and the democratic deficit in educational research*. Wiley Online Library. <https://www.onlinelibrarywiley.com>.

Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge, MA: *Belknap of Harvard UP*, 300-318.

Coleman, J. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, Vol. 94, Supplement 95-120.

Distelbrink, M., Jansma, A. & Lindner T. (2017). *Welke instrumenten zijn geschikt voor het versterken van steunstructuren tussen ouders?* Amsterdam: Kennisportaal NEJA (network Effectief Jeugdinstel Amsterdam). <https://neja.nl/portaalvraag/instrumenten-voor-steunstructuur-tussen-ouders/>

Distelbrink, M., Pels, T., Jansma, A. & Gaag, R. van der (2012). *Ouderschap versterken: literatuurstudie over opvoeding in migrantengezinnen en de relatie met preventieve voorzieningen*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M. Pels, T. & Winkelman, C. (2017) *Waardenopvoeding in diversiteit*. Het begint met een gesprek. Achtergrondartikel bij de teambijeenkomst. Utrecht, Kenniscentrum Integratie en Samenleving.

Egten, C. van, Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C. & Petronia, E. (2008). *Opvoeding en opvoedingsondersteuning. Gezinnen van de toekomst*. Den Haag: E-Quality /SCP.

Gravesteyn, C. (2015). *Ouderschap in ontwikkeling. De Kracht van alledaags ouderschap*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Grimshaw, R. & McGuire, C. (1998). *Evaluating Parenting Programmes: A Study of Stakeholders' views*. York (UK): Joseph Rowntree Foundation.

Gümüşoy, F. (2018) *De Wijkacademie Opvoeden Rotterdam: Empoweren door het gesprek over opvoeding*, Rotterdam: Hogeschool Rotterdam.

Haan, M. de, Winter, M. de, Koeman, M., Hofland, A. & Verseveld, M. (2013). *Opvoeden als netwerken in de multi-etnische wijk* (pp. 1-56). Universiteit Utrecht.

Hamdi, A., Day, M., Jansma, A., Pels, T. & Distelbrink M. (2019). *Ouders ondersteunen bij weerbaar opvoeden. Actieonderzoek vijf pilots.*, Utrecht. Kenniscentrum Integratie en Samenleving.

Hoek, M. (2018) *Procesevaluatie Wijkacademies Opvoeden*. Amsterdam: Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP).

- Hopman, M. (2011). Het verborgen curriculum van de Jeugdzorg. *Pedagogie in praktijk*, 62: 12-15.
- Hopman, M. de, Winter, M. & Koops, W. (2012) Het verborgen curriculum van het gezinsbeleid: Een Nederlands voorbeeld. *Orthopedagogiek: onderzoek en praktijk*, 51 (6), 251-264.
- Jonker, M. (2015). *De Wijkacademie Opvoeden. De programmatheorie*. Rotterdam: Maria Jonker Onderzoek & Advies.
- Hoek, M. (2007). Opvoednetwerken versterken het leerproces van ouders. *Tijdschrift voor Genderstudies*, 10 (3).
- Hoek, M.J.J. & Moerbeek, S. (2017) *Ik vind het zielig als mijn vriendjes niet naar het paradijs gaan, opvoedvraagstukken van islamitische ouders in een Nederlandse context*. Amsterdam, stichting BMP
- Lam, E. & Ligtermoet, I. (2018, 29 mei). Informele steun heeft een fundamentele waarde in zorg voor jeugd. *Sociale Vraagstukken*. Geraadpleegd van <https://www.socialevraagstukken.nl/informele-steun-heeft-een-fundamentele-eigen-waarde-in-zorg-voor-jeugd/>
- Landelijke Oudergroep Opvoeden is een gesprek (2012). *Opvoeden is jezelf opnieuw uitvinden*. Amsterdam: Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie. <https://www.stichtingbmp.nl>
- Matusov, E. (2009). *Journey into Dialogic Pedagogy*, New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Matusov, E. (2011). *Authorial teaching and learning*, E. Jayne White, Michael A. Peters (red) Bakhtinian Pedagogy: Opportunities and Challenges for Research, Policy and Practice in Education Across the Globe, pp. 21-46 New York: Peter Lang Publishers.
- McAdams, D. P. (2001). The psychology of life stories. *Review of General Psychology*, 5(2), 100-122.
- McPherson, M., Smith-Lovin, L. & Brashears, M. (2006). Social isolation in America: Changes in core discussion networks over two decades. *American sociological review*, 71(3), 353-375.
- Mezirow, J. (1997). Transformative learning: Theory to practice. *New directions for adult and continuing education*, 1997(74), 5-12.
- Moerbeek, S. (2019) *Enquête Wijkacademies Opvoeden*. Amsterdam, stichting BMP
- Noguera, P. (2001). Transforming urban schools through investments in the social capital of parents. *Social capital and poor communities*, 189-212.
- Nys, K. (2009). Ouders in perspectief. Theoretische onderbouwing en evaluatie van vraag- en perspectiefgericht opvoedingsondersteunend groepswork met maatschappelijk kwetsbare gezinnen, Leuven: Katholieke Universiteit (proefschrift)
- Pas, A. van der (2005). *Eert uw vaders en uw moeders. Opvoedproblemen nader verklaard*. Amsterdam: SWP.
- Pels, T. & Haan, M. de (2003). *Continuity and change in Moroccan socialisation. A review of the literature on socialization in Morocco and among Moroccan families in the Netherlands*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut / Universiteit Utrecht.
- Pels, T., Distelbrink, M. & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext. Review van onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Rossi, P., Freeman, H. & Lipsey, M. (2004). *Evaluation: a systematic approach* (7th edition). London: Sage.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2009). *Investeren rondom kinderen*. Den Haag: RMO/RVZ.
- Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (2013). Projectopzet Wijkacademies Opvoeden en meer. Amsterdam: Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie.
- Vos, H. de, Glebbeek, A. & Wielers, R. (2009). Overheidsomacht in de jeugdzorg: een pleidooi voor omwegbeleid. In: RMO (2009). *Investeren rondom kinderen*. Den Haag: RMO/RVZ.
- Wandersman, A., & Florin, P. (2000). Citizen participation and community organizations. In: Handbook of community psychology (pp. 247-272). Springer US.
- Weille, K. (2012). *Parenthood and professional work with parents in neo-liberal times: The need for a subjunctive and dialogical approach*. Presentation given at the European 'Good Work' conference on the work of Richard Sennett. Convened by the University for Humanistic Studies.
- Winter, M. de (2008). *Het moderne van kindermishandeling*. In: W. Koops, B. Levering en M. de Winter (red.), *Opvoeding als spiegel van de beschaving. Een moderne antropologie van de opvoeding*. Amsterdam: SWP, 150–164.
- Winter, M. de (2011). *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding: Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Den Haag: SWP.
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S. & Reijneveld, M. (2005). *Kinderen in Nederland*. Den Haag: SCP.
- Zimmerman, M. (1995). Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American journal of community psychology*, 23(5), 581-599.
- Zimmerman, M. (2000). Empowerment theory. *Handbook of community psychology* (pp. 43-63). Springer US.